

HEILI SIBRITS
London

INTERVIUU

Öösel Londoni hotellis oma tuppa jõudnud, kuulas dirigent Tõnu Kaljuste Royal Albert Hallis kõlanud kontserdi salvestusest mõned lõigud, et teada saada, kuidas Eesti Filharmoonia Kammerkoor maailma ühel olulisemal klassikalise muusika festivalil BBC Promsil kõlas. Ta jäi kuulduga rahule. «Professionaalid tegid,» kiidab ta.

Ööl enne kontserdi oli dirigendi uni olnud rahutu. «Kui sain teada, et meid ei võimendata, polnud ma kindel, kas kõik ka päriselt toimib – see tekitas alateadlikku pinget ja nägin kummalisi unenägusid,» tunnistab ta kontserdijärgsel hommikul, kui kohtume hotelli fuajees.

Dirigendina astus Kaljuste kuulsas Royal Albert Hallis lavale esimest korda. Ebakindlaks tegi ka teadmine, et proovis oli saalis parter tühi, aga publik muudab akustikat.

Kaljuste tunnistab, et nii suures saalis vajab koor tuge, ta oleks soovinud koos orkestriga esineda, aga see polnud võimalik. «Seega mu ainus valik oli orel, sest muidu oleks kõla olnud liiga vaene,» lisab kogunud dirigent. Orelil soleeris BBC Promsil Kadri Toomoja.

6000 inimest saalis ja 27 laval, pluss dirigent – väga ebavõrdne seis.

Jah, sellise publiku mõju on tohutu. Tavaliselt on sellistes suurtes saalides väikesed mikrofonid, väike võimendus, aga BBC Promsi soov oli, et kõik kõlaks ehedalt.

Naturaalsusel on omad võlud – tänapäeval on harva võimalus kuulata muusikat ilma tugeva elektroonilise võimendusest, kõik on läinud tugeva volüümi peale, kus heli tuleb läbi naha ja lööb sulle trummiga vastu pead, nagu Veljo Tormis oma «Raua needmisega».

Aga Tormis pääses siin mõjule ka seepärast, et oli koos Arvo Pärdi muusikaga, nad tasakaalustasid teineteist.

Kõik toimub vaikuse lähedal – siin on väga eriline publik, ta oskab kuulata ja olla igas hetkes kohal.

Kui teist korda siia tuleksite, mida teeksite teisiti?

Raske pakkuda, sest niisuguse fes-

Tõnu Kaljuste Eesti Filharmoonia Kammerkoori ees BBC Promsil Royal Albert Hallis 31. juulil.

FOTO: CHRIS CHRISTODOULOU/BBC

Kaljuste: see oli ühe unistuse täitumine

tivali kava tehakse festivali kunstilise juhiga koos. Ei pruugi saada teha kõike, mida ise soovid – nii et koostöö. «Köögis» on palju arvamusi, palju suuri egosid. Väga põnev on neid arvamusi kuulda, sest neist kooruvad välja kohapealsed olud, mida peab tajuma. Mulle väga ei meeldi, kui alguses tuleb «ei» liiga kiiresti. Kava teema «rahu» saabus rahulikult Pärdi «Da Pace-mist» Tormise «Raua needmiseni».

Kusjuures alguses öeldi, et Promsil pole kombeks tähistada heliloojate juubeleid, et pangu ma kavva midagi muud ka. Kui festivalile tuli uus kunstiline juht, pani tema kava pealkirjaks «Arvo Pärt 90». Nii traditsioonid muutuvad.

Millega pidite kavas arvestama?
Tänapäeval soovitakse kavva nais-helilooja teost. Galina Grigorjeva

Kui esimest korda kuulajana Promsile sattusin, tajusin kohe, kui eriline see publik on. Nad on avatud väga eriomelisele muusikale, süvenevad kuulamise täielikult.

kaunis lugu sobis hästi ja tõi helipilti värskust. Lisaks Sergei Rahmaninov ja Johann Sebastian Bach, mis kõnetas klassika austajaid.

BBC Proms tahab klassikalist muusikat demüstifitseerida, tuua rutiinist välja. Nagu religioonis, kus kunagi olid suured sõjad katoliiklaste, luterlaste ja õigeusklike vahel, aga nüüd ollakse ühtsemad ja tolerantsemad. Sama juhtub muusikažanritega. Sel festivalil piirid kaovad ja saab vabamalt mängida eri stiilidega.

Inglased on muusikas olnud teerajajad, neil on veres vaba ja loominguine suhtumine muusikasse.

Koor esineb Promsil kolmandat korda, teie aga esimest, mille poolest see kontsert teile eriline on?

Ma ei nimetaks seda verstepostiks, pigem emotsionaalseks kogemuseks. Kui õppisin konservatooriumis, käis isa [koorijuht ja pedagoog Heino Kaljuste] Inglismaal – ta käis oma isal külas, nägi teda esimest korda pärast sõda – ja tõi kaasa BBC Promsi plaadi «Last Night». Me kuulasime seda kodus uuesti ja uuesti, täiesti ribadeks! See vaba ja ülev inglise kooslaulmise traditsioon jättis mulle ereda mälestuse.

Plaadil kõlasid legendaarne «Jerusalem» (Hubert Parry muusika William Blake'i tekstile) ning Elgari «Pomp and Circumstance March No. 1», tuntud ka kui «Land of Hope and Glory». Just see marss kõlas kunagi Neeme Järvi lahkumiskontserdil Eestist. Hiljem olen

ka ise «Jerusalemi» juhatanud Pirit kloostri koos RAMiga – sellel laulul on ilus, lootustandev sõnum, mis kõnetab kogu kristlikku maailma.

Kui esimest korda kuulajana Promsile sattusin, tajusin kohe, kui eriline see publik on. Nad on avatud väga eriomelisele muusikale, süvenevad kuulamise täielikult – see keskendumine ja vahetu reageerimine on imetusväärne. Sisi-mas oli soov nende ees kunagi esineda, nendega kohtuda. Nüüd ise laval seista ja seda õhkkonda kogeda oli unistuse täitumine.

Olete dirigeerinud pea kõikjal maailmas. Miks nii kaua aega võttis, et Promsile jõuda?

Ma ei sea eesmärke, et pean seal ära käima. Elu ja muusika liiguvad loomulikult – kuhu satud, sinna satud. Mul ei ole vaja midagi vallutada. Tähtis on valmis olla, kui võimalus tekib. Või luua ise võimalused, näiteks «Pärdi päevad».

Pärdi juubeliaastal on teil tihe graafik, mis kontserdid välja tooksite?

Kõik kontserdid on minu jaoks olulised – väärtustan eelkõige kohtumisi ja kogemusi, mis nende kaudu sünnivad.

Maailma muusikakriitikud arvustavad

Filharmoonia Kammerkoori esinemist BBC Promsil on saanud suur välismae media huvi, nädala jooksul on ilmunud seitse kajastust, kõik väga heatahtlikud. Mainekamatel väljannetel pöörasid kontserdile tähelepanu näiteks Financial Times, The Telegraph, The Times, The Arts Desk.

Ben Hogwood Arcana.fm-ist leiab, et Arvo Pärdi muusika sobib ideaalselt hilisõhtuse Promsi-kontserdi erilise atmosfääriga. Ta kiidab publikut, kes kuulas süvenenult koori kristallpuhast kõla. Eraldi toob ta välja Kadri Toomoja, kes on suutnud Royal Albert Halli oreliregistri täielikult välja tuua.

Lausa taevalikuks nimetab ta

Grigorjeva teoses soleerinud Yena Choi erakordselt selget, kellukese-na helisenud häält.

Kriitik kiidab kõiki esitusi, ent erilise tähelepanu pälvis Tormise «Raua needmine». Hogwood kirjutab, et kuulates oli võimatu mitte mõelda Ukraina traagilisele olukorrale ja Balti riikide hirmudele. Tema hinnangul oli see erakordne ettekanne, mis jääb kauaks meelde.

Kontserdi lõpus lisaloona kõlanud Pärdi hällilaulu kohta kirjutab kriitik, et see oli erakordse kontserdi äärmiselt mõjuv lõpp, Arvo Pärdi muusika olemus jõudis kirka destil-laadina tänuuliku publiku kõrvu.

Kriitikud **Ivan Hewett ja Ben Lawrence** ütlevad **The Telegraphis**

küll, et eestlaste kontsert tõi pisarad silma, eriti Pärdi «Magnificati» esitus, kuid annavad viiest punktist kolm. Nad kirjutavad, et sõna «ilmustuslik» on ülekasutatud, kuid sel kontserdil tuleb seda kasutada, sest kammerkoor tõi erakordselt selgelt esile Pärdi oskuse panna meid kuulma tuttavaid helisid uuel viisil. Kontserdil oli imelisi hetki, kuid probleemiks peavad nad üks-luisust, nad oodanuks rohkem kõlavärvi ja tonaalset vaheldust.

Õhtu suurimaks üllatajaks osutus neile Tormise «Raua needmine», mis oli kriitikute hinnangul rabav ja pani peaaegu kinni terve õhtu.

Richard Fairman annab **Financial Timesis** kontserdile viiest

Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tõnu Kaljuste BBC Promsil Royal Albert Hallis.

FOTO: CHRIS CHRISTODOULOU/BBC

punktist neli ja küsib: kes oleks osanud ette näha Pärdi tohutut populaarsust tema karjääri esimeses pooles? Seejärel toob ta välja, et kontserdi eel seisis Royal Albert Hallis järjekorras palju noori. Kriitik kirjeldab, et kontserdisaalis valitses publikus peaaegu täielik vaikus,

mainib ka seda, et eestlaste koor naaseb Ühendkuningriiki oktoobris, et osaleda Barbicanis festivalil «Arvo Pärt 90».

Bernard Hughes The Arts Desk ei mäleta Promsilt teist nii rahvarohket hilisõhtust kontserti. Ta on kuuldust vaimustuses, ühe erandiga – suure elevusega oodatu Tormis valmistas talle kerge pettumuse. «Raua needmine» vajanuks tema hinnangul rohkem metsikust. Kriitik pakub, et võib-olla polnud koor piisavalt suur, et nii suur saal korralikult ära raputada. Teose toorest energiat ta lihtsalt ei tajunud, samas leiab ta, et sellest hoolimata on «Raua needmine» koorimuusika meistriteos, mida oli hea kuulda.

Kokkuvõtteks ütleb kriitik, et kontsert oli läbimõeldud ja õhtu